

Н. М. Печко – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов факультету міжнародних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Проблеми міжкультурної комунікації: обмовки політиків

Геополітичне становлення будь-якої держави передбачає формування конкретної внутрішньої та зовнішньої політики, остання з яких охоплює широкий спектр взаємовідносин на міжнародному просторі та тісну політичну взаємодію та співпрацю з численними країнами різного ґатунку й, відповідно, політичну та дипломатичну комунікативну місію суб'єктів зовнішньополітичної діяльності різних рівнів. Зрозуміло, що ефективність будь-якої політики значною мірою залежить від стилю комунікації, її смислового та прагматичного наповнення, обраних комунікативних стратегій і тактик. Відтак, мовні помилки, які роблять політики, зазвичай призводять до курйозів, стають на заваді досягнення порозуміння, а за найгіршим сценарієм, можуть призвести до міжнародного конфлікту чи навіть протистояння.

Мета цієї статті – розглянути типові мовні *обмовки* політиків, які стосуються міжкультурної комунікації, та згрупувати їх за структурно-мовним критерієм.

Публічність політиків є тією характеристикою, що привертає увагу значної аудиторії до їхніх виступів. Експерти-політологи та лінгвісти повсякчас аналізують їхню риторику, що віднаходить своє відображення у численних наукових працях (Ф. С. Бацевич, М. В. Котов, Л. Л. Славова, Т. А. ван Дейк), а мовні ляпсуси чи обмовки (eng. *slips, gaffes, blunders*) отримують свої рейтинги популярності та клеймуються специфічними термінами такими як *бушизм, лукашизм, путінізм, качизм чи янукізм*, які власне позначають їхнє етимологічне походження та особисту приналежність. Зокрема, *янукізм* трактується як термін, яким *жартівливо* називають грубі мовні ляпсуси українських політиків та високопосадовців у публічних виступах чи письмових документах. Прототипом послужили висловлювання Віктора Януковича під час його перебування на посаді Прем'єр-міністра України і значною мірою під час його публічних виступів у виборчий період та за період президентства [5]. У лінгвістичній площині такі мовленнєві помилки належать до мовних девіацій [1, с. 214].

Аналіз обмовок, які роблять сучасні політики, спілкуючись з представниками інших культурно-мовних спільнот (дипломатами, іноземними чиновниками, керівництвом зарубіжних країн) – тобто під час міжкультурної комунікації – засвідчує структурно-мовну ієрархію таких помилок. Зокрема, можна чітко виокремити ляпсуси на **фонологічному** мовному рівні, які стосуються неправильної вимови (те, що ми називаємо англійською *mispronunciation* чи *slips of the tongue*) окремих лексичних одиниць. Примітно, що у цю категорію обмовок потрапляють, зазвичай, власні та географічні назви. До прикладу, у червні 2010 року на засіданні комітету з економічних реформ, що транслювалося Першим національним у прямому ефірі, В. Янукович надав слово директору Світового банку в Україні, Білорусії і Молдови Мартіну *Райзеру*, назвавши його *Лайзером* а потім *Майзером*. Курйоз посилив Прем'єр-міністр України Микола Азаров, “обізвавши” за деякий час цього ж високопосадового гостя *Райзіним* [3].

Схожий випадок трапився і під час ялтинського саміту “Україна і світ: переосмислення перспектив”, що відбувся в жовтні 2010 року, коли В. Янукович, обмовившись, назвав єврокомісара з питань розширення і політики сусідства ЄС Штефана *Фюле* “господином *Филе*” (російською мовою оригіналу) [3]. Така ж фонетична помилка відбулася 20 вересня 2013 року під час форуму “Ялтинська європейська стратегія”, коли Президента Литви *Далю Грибаускайте* очільник нашої держави помилково назвав “*Далею Гріскауте*” [5]. Ймовірно, що такі обмовки зумовлені труднощами, які пов’язані з важкістю та незвичністю іншомовних імен для наших вітчизняних політиків, що однаково є неприпустимим, тим паче на найвищому рівні, оскільки, в кінцевому підсумку, це впливає на ставлення до нашої держави та формує непривабливий імідж на міжнародній арені.

Помилки, що стосуються неправильного вживання географічних назв можна розділити на два види:

1. Обмовки, зумовлені *лінгвальними* чинниками, а саме – паронімією (схожим звучанням). Наприклад, *Австралія і Австрія, Балаклава і Балаклея, Буковель і Буковина, Придніпров’я і Придністров’я, Словаччина і Словенія, тощо*.

2. Неправильне вживання, викликане *лінгвокогнітивними* чинниками – нестачею фонових знань чи відсутністю феноменологічних знань.

Прикладом останнього є обмовка В. Януковича на переговорах з президентом *Туркменії* (березень 2012 р.), коли він назвав цю країну *Казахстаном*. Інший яскравий випадок: у січні 2011 р., коментуючи рішення *Чехії* надати колишньому міністру економіки політичний притулок, Янукович помилково назвав цю країну *Чехословаччиною* [3].

Окрему групу мовленнєвих ляпсусів політиків складають обмовки *морфологічного* рівня, коли неправильне використання морфем, зокрема смислових афіксів, призводить до непорозуміння в лексично-семантичній площині. Всесвітньовідомим є казус, що трапився з Держсекретарем США Гіларі Клінтон у 2009 році під час зустрічі з міністром зовнішніх справ Росії Сергієм Лавровим, коли була презентована символічна червона кнопка, яка мала б ознаменувати початок нових взаємин з Росією і містила російською напис “*перегрузка*” замість “*перезагрузка*”. Тоді ж С. Лавров вказав на помилку, зазначивши, що напис відповідає англійському “*overload*” а не бажаному “*reset*”, а Г. Клінтон потрапила у топ-10 ляпів політиків за версією “*Нью Йорк Таймс*”.

Схожі обмовки, коли недбале користування морфемами призводить до кардинальної зміни лексичної одиниці, а відтак і змісту усього висловлювання, характерні і для вітчизняних політиків. Наприклад:

Наш святий обов'язок перед загиблими – подолати тіні минулого, уможливити (треба: унеможливити) нові трагедії.

Це нас хвилює, ми повинні забезпечити, щоб наші громадяни себе відчували в небезпеці (треба: безпеці) [3].

Як бачимо, це – два протилежні випадки, які демонструють як відсутність чи наявність однієї і тієї ж морфемі впливає на зміст сказаного.

Увагу привертає група мовленнєвих “проколів” політиків, що стали наслідком помилкового вживання окремих лексичних одиниць, які сумарно формують обмовки *лексико-семантичного* рівня. Причиною таких обмовок є та ж паронімія, неправильне вживання лексики, зумовлене інтерференцією споріднених мов, мимовільні мовленнєві помилки та неправдиві твердження, зумовлені некоректним пресупозиційним фоном. До прикладу, у 1988 році президент США Рональд Рейган, відхилившись від написаної промови, намагався процитувати Джона Адамса: “*Facts are stupid things*” (Факти – дурниці) замість оригінального – “*Facts are stubborn things*” (Факти – річ уперта). Помилився і В. Янукович на спільній прес-конференції з держсекретарем США Гіларі Клінтон під час її

офіційного робочого візиту до Києва у липні 2010 року, коли двічі назвав її “генеральним секретарем”. Неправдиві твердження були зроблені Президентом України і у серпні 2010 року під час промови до представників німецької спільноти: “И тогда в 2003 году был саммит Украина-ЕС в Брюсселе, и накануне этого саммита Романо Проди из **Ирландии** – вы помните, кто это такой был – он сказал, что Украина не имеет никакой перспективы интеграции в ЕС”[3]. До слова, Романо Проді, який був Головою Єврокомісії в 1999-2004 роках, є італійським, а не ірландським політиком: у свій час він двічі очолював уряд Італії.

Мовленнєві помилки найвищого – **синтаксичного** рівня мови – охоплюють проблеми конструювання понадфразових єдностей: а саме відхилення, що ведуть до порушення смислової цілісності висловлення та його когерентності. Прикладом такої обмовки є висловлювання Дж. Буша мол.: “*Our enemies are innovative and resourceful, and so we are. They never stop thinking about new ways to harm our country and our people, **and neither do we.***” – (“*Наші вороги – винахідливі та плідні, ми теж. Вони без зупину вигадують нові способи аби завдати шкоди нашій країні, і ми також.*”) [6]. Вочевидь, кінцівка цього твердження є абсолютно недоречною і за суттю постає недолугою обмовкою високопосадового політика – **бушизмом**.

Висновки. Як засвідчує аналіз обмовок політиків, що трапляються у ході міжкультурного спілкування, їхній спектр досить широкий і охоплює усі мовні рівні. Політична та комунікативна вартість таких помилок варіюється від комунікативних незручностей і курйозів до змістових непорозумінь, дезінформації та цілковитої невдачі комунікативної стратегії аж до її фінального провалу, що в окремих випадках може призвести до посилення напруженості та загострення ситуації на міжнародному просторі. Викладене доводить величезну відповідальність політичних діячів, яку вони несуть за зміст та форму своїх висловлень.

Література

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : [підручник] / Ф. С. Бацевич. – Київ : Академія, 2004. – 342 с.
2. Котов М. В. Комунікативна невдача у ситуації міжкультурного спілкування / М. В. Котов // Дискурсологія: семантика і прагматика. Вісник ХНУ. – № 1052. – 2013. – С. 55-59.
3. Оговорки Виктора Януковича [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу : www.memoid.ru/node/Ogovorki_Viktora_Yanukovicha.

4. Славова Л. Л. Типологія комунікативних невдач на матеріалі англійського мовлення : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Славова Людмила Леонардівна. – Київ, 2000. – 175 с.
5. Янукізм // Вікіпедія : Вільна інтернет-енциклопедія [Електронний ресурс]. – 2014. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Янукізм>.
6. George Bush's 25 Most Embarrassing Moments. – Електронний ресурс. Режим доступу : <http://politicalhumor.about.com/od/georgewbush/tp/bush-embarrassing-moments.htm>.